

Vážený pán spolkový prezident Steinmeier, drahý Frank,
vážený pán predseda správnej rady Evers,
vážený pán riaditeľ Peter,
vážený pán výkonný riaditeľ Sacher,
vážená pani Antasová a pán Manda,
vážené dámy a páni,

je mi ct'ou a výsadou byť tu dnes s vami a prevziať si ocenenie Schwarzkopf Europe Award 2021. Ďakujem za všetky Vaše milé slová.

Dnes sme s pánom prezidentom Steinmeierom diskutovali o otázkach, ktoré sú hlavným poslaním Nadácie Schwarzkopf – ako urobiť Európu mierovejšou, jednotnejšou a udržateľnejšou.

Pravdou je, že tieto otázky nie sú nové. V posledných mesiacoch sa však vďaka jedinečnej kombinácii vnútorných a vonkajších kríz stali oveľa naliehavšími. Pravidlá, ktoré tak dobre slúžili nášmu kontinentu sa v mnohých ohľadoch rozpadajú, čo nás robí krehkejšími, než si myslíme. Toto nie je odkaz, ktorý by sme mali zanechať budúcim generáciám Európy.

Predovšetkým a najviditeľnejšie to badať vo vzťahoch medzi štátmi. Ruská invázia na Ukrajinu otvorene spochybnila pravidlá, ktoré boli po desaťročia zárukou mierového spoluzitia európskych krajín. Len málokto by očakával, že Rusko tieto pravidlá spochybní takýmto zásadným spôsobom. Napriek signálom, ktoré sa k nám dostali už v rokoch 2008 a 2014, 24. február Európanov prekvapil.

Prvotný šok sme však vymenili za rozhodnú obranu presne tých pravidiel, ktoré sa Rusko snaží zničiť. Naša jednota a pomoc umožnili Kyjivu ubrániť sa a získať späť časť svojho územia. Raz príde čas aj na mierové rozhovory. Tie však musia rešpektovať suverénnu voľbu Ukrajiny. Ich konečným výsledkom v Európe musí byť návrat spravodlivého mieru a poriadku založeného na pravidlách. Naša trvalá a včasná podpora obrany Ukrajiny je najlepším prostriedkom na jej dosiahnutie.

Vážené dámy a páni,

zatiaľ čo čelíme tejto obrovskej bezpečnostnej kríze, nemôžeme ignorovať naše vlastné vnútorné výzvy, ktorým čelí naša demokracia. Sme svedkami pokusov o oslabenie právneho štátu, oslabenie del'by moci a obmedzenie slobody médií v rámci samotnej Európskej únie. Toto sú však základné kamene, na ktorých stojí naša liberálna demokracia. Ak tieto základné hodnoty a pravidlá čelia útoku vo vnútri EÚ, sme povinní ich brániť. Odkladanie našich krokov by mohlo povzbudiť ďalších so zámerom ich porušovať.

Neformálne pravidlá, ktoré udržiavali naše spoločnosti zdravé, sa v Európe rozpadajú. Tolerancia rozdielov a prijatie rozmanitosti boli po desaťročia súčasťou nášho úspechu. Od konca studenej vojny sa nám podarilo vyťažiť z našich rozdielov to najlepšie. Veď slová „in Vielfalt geeint“, teda „zjednotení v rozmanitosti“, sa stali oficiálnym mottom Európskej únie.

Dnes sme svedkami rastúcej polarizácie a fragmentácie. V každej spoločnosti, vrátane samotnej EÚ, narastajú rozpory – či už medzi liberálmi a konzervatívcami, východom a západom, čiernymi a bielymi, či ľuďmi rôznej sexuálnej orientácie. Tieto rozdiely tu boli vždy a v mnohých ohľadoch našu spoločnosť obohatili. Rozmanitosť a sloboda byť odlišným sa stali jednými z hlavných výsad demokracií. Rozmanitosť nie je problém, problémom je spôsob, akým k nej pristupujeme. Každý z nás si vyberá, ako sa bude správať k odlišnostiam v spoločnosti, ako bude reagovať na „inakosť druhých“, či si vyberieme empatiu, porozumenie a spoluprácu, alebo konfrontáciu, konflikt a izoláciu.

Extrémisti však čoraz častejšie zneužívajú rozdiely medzi nami na získanie vplyvu a moci a v konečnom dôsledku na zničenie demokracie. V mnohých európskych krajinách stačí jeden volebný cyklus, aby sa demokrati ocitli v menšine.

Nie je tajomstvom, že sociálne médiá prispievajú k polarizácii, napokon, stali sa obľúbenou platformou extrémistov na šírenie ich naratívov. Mali by sme prestať byť naivnými, demokratické práva sa dajú využiť aj na zrušenie samotnej demokracie. Ďalšia regulácia sociálnych médií je nevyhnutná. Aj online sloboda sa musí končiť tam, kde sa začínajú práva iných ľudí. Samotná regulácia však nebude stačiť. Nesmieme spočínúť len pri riešení príznakov, ale musíme sa zaoberať ich základnými príčinami.

Dovoľte mi citovať známeho československého podnikateľa Tomáša Baťu, ktorý žil v čase veľkej hospodárskej krízy na začiatku 30. rokov 20. storočia. On vtedy povedal: „Základom tejto krízy je kríza morálky... To, čo sme si zvykli označovať ako ekonomickú krízu, je len iný názov pre morálnu biedu. Základnou príčinou je teda morálna bieda, hospodársky úpadok je jej dôsledkom.“

Baťova výzva k morálke je výzvou k hodnotám. Tie sa totiž premietajú do pravidiel, ktorými sa riadi naše správanie. Áno, mnohé z našich hodnôt sme už upravili do podoby zákonov. Morálnu biedu alebo úpadok hodnôt, ako sú humanizmus, empatia či úcta v našej spoločnosti však nemožno napraviť len prostredníctvom právnych predpisov. Musíme vrátiť tieto hodnoty, aby sa stali centrom toho, ako sa k sebe správame, vrátiť ich do verejného života, výkonu moci, nášho vzdelávacieho systému a profesionálneho života.

Platí to najmä pre nás, politikov, pretože máme osobitnú zodpovednosť. Rozhodnutia, ktoré robíme, sú príkladom pre ostatných. Vy, drahá Maria a Constantin-Alexandru, ale aj mnohí ďalší mladí lídri nám ukazujete, ako sa hodnoty humanizmu a empatie dajú preniesť do nášho každodenného života a práce. Pretože ak si zvolíme záujem a empatiu namiesto konfliktu a konfrontácie, nie je to prejav slabosti. Je to prejav silných osobností.

My všetci, ktorí chceme chrániť demokraciu, musíme mať vysoké očakávania, pokiaľ ide o život podľa týchto hodnôt. Musíme mať vysoké očakávania predovšetkým od seba samých. Vtedy sa bude našim demokraciám, ale aj mierovej, zjednotenej a udržateľnej Európe, dariť.

Ďakujem.